



■ Ἀπὸ τὸ Ἁγιολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης

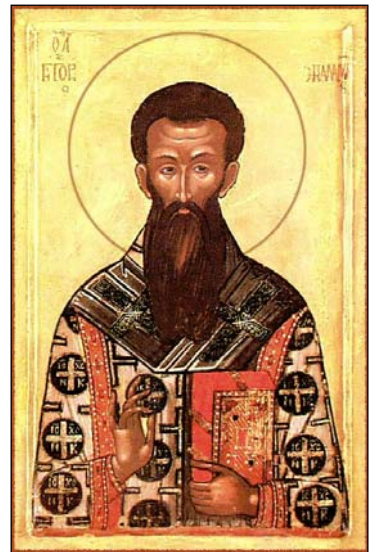
**Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν
Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς,
Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης,
ὁ Θαυματουργὸς***

Μνήμη: 14 Νοεμβρίου¹

Ο **ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ** Πατὴρ ἡμῶν Γρηγόριος ἐγεννήθη στὴν Κωνσταντινούπολι, κατὰ τὸ ἔτος 1296.

Οἱ γονεῖς του, ἀριστοκράτες ποὺ εἶχαν μετοικήσει ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία, λόγῳ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων, ἀνῆκαν στὴν Αὐλὴ τοῦ εὐσεβοῦς Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου (1282-1328).

Παρὰ τὸ ὑψηλὸ του ἀξίωμα, ὁ πατέρας του Κωνσταντῖνος ἦταν ἄνθρωπος ἀφωσιωμένος στὸν Θεὸ καὶ τὴν προσευχή. Κάποτε, τοῦ συνέβη τὴν ὥρα ποὺ εὕρισκετο στὴν Σύγκλητο, νὰ μὴν ἀκούσῃ τὸν Αὐτοκράτορα, ὅταν τοῦ ἀπηύθυνε τὸν λόγο· τόσο πολὺ βυθισμένος ἦταν ὁ εὐλογημένος Κωνσταντῖνος στὴν προσευχή. Ἐκοιμήθη, ὅταν ὁ Γρηγόριος ἦταν ἀκόμη νέος, ἀφοῦ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸ Σχῆμα.



Ἡ σύζυγός του Καλλονὴ ἐπιθυμοῦσε ἐπίσης νὰ γίνῃ Μοναχὴ, ἀλλὰ ἀνέμενε νὰ ἐξασφαλίσῃ πρωτίστως τὴν μόρφωσι τῶν πέντε τέκνων τῆς. Ἐμπιστεύθηκε τὸν μεγαλύτερο, τὸν Γρηγόριο, στοὺς καλύτερους διδασκάλους τῶν θύραθεν ἐπιστημῶν.

Ὁ Γρηγόριος, σὲ μερικὰ χρόνια ἀπέκτησε τέλεια γνῶσι τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως· σὲ τέτοιο βαθμὸν μάλιστα, ὥστε ὁ διδάσκαλός του, ὅταν τὸν ἄκουγε νὰ ρητορεύῃ, ἐνόμιζε ὅτι ἄκουγε τὸν ἴδιον τὸν Ἀριστοτέλη.

Παρὰ τὶς διανοητικὰς του ἐπιτυχίας, ὁ νέος εἶχε ἐστραμμένο τὸ ἐνδιαφέρον του μόνον στὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ. Σύχναζε στοὺς ὀνομαστοὺς Μοναχοὺς τῆς Βασιλευούσης καὶ ἔκαμε πνευματικὸν του Πατέρα τὸν ἀγιώτατον Θεόκλητον Φιλαδελφείας², ὁ ὁποῖος τὸν εἰσήγαγε στὰ μυστήρια τῆς ἱερᾶς νήψεως καὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς.

* * *

ΠΕΡΙ τὸ 1316, σὲ ἡλικία εἴκοσι ἐτῶν, ὁ Γρηγόριος ἔλαβε τὴν ἀπόφρασιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου.

Στὴν ἀφιέρωσίν του στὸν Μοναχικὸν Βίον, τὸν ἀκολούθησαν ἡ μητέρα του Καλλονὴ, δύο ἀδελφές του, οἱ δύο ἀδελφοὶ του Θεοδόσιος καὶ Μακάριος, ὡς καὶ πλῆθος ὑπηρετῶν του.

Στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ Γρηγόριος καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ του μετέβησαν πεζῇ καὶ ἐγκατεστάθησαν στὴν περιοχὴ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Γέροντος Νικοδήμου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἔλθει ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Αὐξεντίου στὴν Νικομήδεια.

Γυμνασμένος παιδιόθεν νὰ βάζῃ σὲ πρᾶξι θεμελιώδεις ἀρετές, ὅπως ἡ ὑπακοή, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ πραότης, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία καὶ οἱ διάφορες σκληραγωγίες, οἱ ὁποῖες συμβάλλουν στὴν καθυπόταξιν τῆς σαρκὸς στὸ πνεῦμα, ὁ νέος προώδευσε στὴν ἄσκησιν τῆς προσευχῆς. Νυχθημερὸν ἀπευθυνόταν ἀκαταπαύστως πρὸς τὸν Θεὸν μὲ λυγμούς, λέγοντας: «Φώτισόν μου τὸ σκότος!».

Μετὰ ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν, ἡ Θεοτόκος, πρὸς τὴν ὁποῖαν προσέφευγε ἤδη ἀπὸ τὴν νεότητά του, τοῦ ἔστειλε σὲ ὄραμα τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, γιὰ νὰ τοῦ ὑποσχεθῇ τὴν προστασίαν τῆς στὴν παροῦσα καὶ τὴν μέλλουσα ζωῇ.

Τρία ἔτη μόνον ἀργότερα, ἡ πρόωρος κοίμησις τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδοσίου, τὴν ὁποῖαν σύντομα ἀκολούθησε ἡ κοίμησις τοῦ Γέροντος Νικοδήμου, ὤθησε τὸν Γρηγόριον καὶ τὸν ἄλλο ἀδελφὸν του Μακάριον

νὰ εἰσέλθουν στὴν Ἱερὰ Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου.

Ἐκεῖ, ὠρίσθηκε ὡς ψάλτης καὶ προκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν συμμοναστῶν του, λόγῳ τοῦ ζήλου του στὴν ἄσκησι ὅλων τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν. Ὁ βίος του ἦταν τόσο αὐστηρὸς, ὥστε ἔμοιαζε σὰν νὰ ἦταν ἄσαρκος, ἐφ' ὅσον κατῶρθωνε, χάριτι Θεοῦ, νὰ παραμείνη ἕως καὶ τρεῖς μῆνες χωρὶς ὕπνο!

Παρ' ὅτι τέλειος στὴν Κοινοβιακὴ Πολιτεία, ἡ ψυχὴ του ποθοῦσε τὸ μέλι τῆς Ἑσυχίας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἀποσύρθηκε μετὰ ἀπὸ τρία ἔτη στὴν Ἱερὰ Σκήτη τῆς Γλωσσίας (σημ. Προβάτα), ὑπὸ τὴν καθοδήγησι τοῦ περιβοήτου Μοναχοῦ Γρηγορίου ἀπὸ τὸ Βυζάντιο³.

Ἀπὸ τὸν καθαρισμὸ τῶν παθῶν, μέσῳ τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν, ἀξιώθηκε νὰ ὑψωθῆ μὲ τὴν προσευχὴ πρὸς τὴν θεωρία τῶν μυστηρίων τῆς κτίσεως. Χάρις στὴν μόνωσι καὶ τὴν ἡσυχία, ὁ Γρηγόριος συγκρατοῦσε διαρκῶς προσηλωμένο τὸ νοῦ του στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς του, ἐπικαλούμενος ἐκεῖ τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ μὲ κατάνυξι· ἔτσι, ἐγένετο ὅλος μία προσευχὴ καὶ γλυκύτατα δάκρυα ἔρρεαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, ὡσὰν ἀπὸ δύο ἀστεῖρευτες πηγῆς.

* * *

ΟΙ ΑΔΙΑΚΟΠΕΣ ὁμως ἐπιδρομὲς τῶν Τούρκων πειρατῶν, ἀνάγκασαν σύντομα τὸν Γρηγόριο μὲ τὴν συνοδίᾳ του νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἐρημο καὶ νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Μὲ δώδεκα Μοναχοὺς, ὁ Ἅγιος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ γιὰ προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ νὰ καταφύγῃ στὸ Ὄρος Σινᾶ, ἀλλὰ ἐμποδίσθηκε στὸ σχέδιό του αὐτὸ καὶ ἔμεινε ἐπ' ὀλίγον στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου συμμετεῖχε στὶς δραστηριότητες ἐνὸς πνευματικοῦ κύκλου, ἐμπνευστῆς τοῦ ὁποίου ἦταν ὁ μελλοντικὸς Πατριάρχης Ἅγιος Ἰσίδωρος (Βουχέρας)⁴, ὁ ὁποῖος τότε προσπαθοῦσε νὰ διαδώσῃ εὐρύτερα τὴν πρακτικὴ τῆς νοερᾶς προσευχῆς στοὺς πιστοὺς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῶν Μοναχῶν.

Τὸ 1326, ὁ Γρηγόριος χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος, ἀφοῦ ἔλαβε σὲ μία ὀπτασία τὴν διαβεβαίωσι ὅτι ἦταν θέλημα Θεοῦ.

Κατόπιν, ἀνεχώρησε γιὰ τὴν περιοχὴ τῆς Βεροίας καὶ συνέστησε Ἱερὰ Σκήτη σὲ ἕναν τόπο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἤδη ἀγιασμένος ἀπὸ τὸν Ὁσιο Ἀντώνιο τὸν Νέο.

Ἐκεῖ, ἐπὶ πέντε ἔτη ἀποδύθηκε σὲ μία πλέον αὐστηρότερη ἀσκησι: παρέμενε ἔγκλειστος κατὰ τὶς πέντε ἡμέρες τῆς ἑβδομάδος, νηστεύων, ἀγρυπνῶν καὶ προσευχόμενος λουσμένος στὰ δάκρυα· ἐμφανιζόταν μόνον τὸ Σάββατο καὶ τὴν Κυριακὴν, γιὰ νὰ τελέσῃ τὴν θεία Λειτουργία, νὰ συμμετάσχῃ σὲ ἓνα ἀδελφικὸ γεῦμα καὶ νὰ συζητήσῃ γιὰ κάποια πνευματικὰ θέματα μὲ τοὺς συνασκητὲς του.

Ἔτσι, συνέχιζε νὰ ἀναβιβάζῃ τὸν νοῦ του στὴν θεωρία καὶ νὰ ἔρχεται σὲ ἄμεση κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ μέσα στὴν καρδιά του.

Ὅταν ἐκοιμήθῃ ἡ μητέρα του, μετέβῃ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ἔφερε ἀπὸ ἐκεῖ τὶς ἀδελφές του, τὶς ὁποῖες καὶ ἐγκατέστησε σὲ ἓνα Ἀσκητήριον πλησίον τοῦ ἰδικοῦ του.

* * *

ΩΣΤΟΣΟ, δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρῃ τὴν ποθουμένη ἀνάπαυσι γιὰ πολὺ χρόνον, διότι ἡ περιοχὴ ἐρημωνόταν τακτικὰ ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὰς τῶν Σέρβων.

Τότε, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψῃ στὸν Ἱερὸ Ἄθωνα, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε στὸ Κελλί τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὀλίγον πρὸ πάνω ἀπὸ τὴν Μεγίστη Λαύρα.

Ἡ νέα αὐτῆ διαμονὴ του ἦταν γι' αὐτὸν εὐκαιρία νὰ ἀπομονωθῇ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, προκειμένου νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Θεό. Μόνον σὲ ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις κατήρχετο στὸ Μοναστήριον καὶ μὲ τοὺς σπάνιους ἐπισκέπτες του ἐπικοινωνοῦσε μόνον τὴν Κυριακὴν καὶ τὶς Ἑορτές.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ θεῖος Γρηγόριος ἔφθασε στὴν θεοπτία μέσα στὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ στὴν ἐπαγγελθεῖσα, ἀπὸ τὸν Χριστὸν στοὺς τελείους μαθητάς Του, θέωσι.

Μία ἡμέρα εἶδε σὲ ὄνειρον, ὅτι κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓνα ἀγγεῖο γεμᾶτο γάλα· αὐτὸ ἄρχισε νὰ ἀναβλύζῃ σὰν πηγὴν, ξεχείλισε καὶ καθὼς χυνόταν μεταβλήθηκε αἴφνης σὲ κρασί πού γέμισε τὰ χέρια του, τὰ ἐνδύματά του καὶ τὸν γύρω χῶρον μὲ θεϊκὴ εὐωδία. Ἦταν ἓνα σημάδι, ὅτι εἶχε φθάσει πλέον ὁ καιρὸς νὰ διδάξῃ στοὺς ἀδελφούς του τὰ μυστήρια, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε ἀποκαλύψει ὁ Θεός, καὶ τότε συνέταξε μερικὰς ἀσκητικὰς πραγματείας.

Τὸ 1335, ὠρίσθηκε Ἱγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἐσφιγμένου. Ὁ ζῆλος του ὅμως καὶ οἱ ἀπαιτήσεις του δὲν κατενοήθησαν ἀπὸ τοὺς

διακόσιους Μοναχοὺς τῆς Μονῆς καὶ ἔτσι, μετὰ ἀπὸ ἓνα ἔτος ἐπέστρεψε στὸ Ἑρημητήριό του.

* * *

ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ἐκείνη, ἓνας Μοναχὸς καταγόμενος ἀπὸ τὴν Καλαβρία, ὁ Βαρλαάμ, ἀπέκτησε λαμπρὰ φήμη στοὺς κύκλους τῶν λογίων τῆς Πρωτευούσης, ἐξ αἰτίας τῆς ἰκανότητός του στὶς φιλοσοφικὲς ἀφηρημένες καὶ θεωρητικὲς εἰκοτολογίες. Ἄρεσκόταν ἰδιαίτερος στὸν σχολιασμὸ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἄρεσπαγίτου, ἔδιδε ὅμως σὲ αὐτὰ μία φιλοσοφικὴ ἐρμηνεία, καθιστώντας τὴν γνῶσι τοῦ Θεοῦ ἀντικείμενο ὄχι ἐμπειρίας, ἀλλὰ στοχασμοῦ καὶ ψυχρῶν συλλογισμῶν.

Ὁ Μοναχὸς Βαρλαάμ, ὁ ἐκλεπτυσμένος αὐτὸς Οὐμανιστῆς, εἶχε σκανδαλισθῆ ἀπὸ τὶς μεθόδους προσευχῆς κάποιων ἀπλῶν Μοναχῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει, λόγῳ τῆς θέσεως ποὺ αὐτοὶ παραχωροῦσαν στὸ αἰσθητὸ στοιχεῖο ἐντὸς τῆς πνευματικῆς ζωῆς· ἔτσι, βρῆκε τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ διαβάλη τοὺς Μοναχοὺς καὶ νὰ τοὺς κατηγορήσῃ γιὰ αἵρεσι (1337).

Οἱ Ἑσυχαστὲς ἀπευθύνθησαν τότε στὸν Ἱερὸ Γρηγόριο νὰ τοὺς ὑποστηρίξῃ, ὁ ὁποῖος ἔγραψε πολλὲς ἀντιρρητικὲς πραγματείες, στὶς ὁποῖες ἀπαντοῦσε στὶς κατηγορίες τοῦ Βαρλαάμ, τοποθετώντας τὴν μοναχικὴ πνευματικότητα σὲ μία εὐρεία δογματικὴ σύνθεσι.

Ἀπεδείκνυε, ὅτι ἡ ἄσκησις καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ ἀπόληξις ὁλοκλήρου τοῦ μυστηρίου τῆς Σωτηρίας καὶ ἀποτελοῦν τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου σὲ κάθε πιστὸ ἀνθίζει ἐντὸς αὐτοῦ ἡ χάρις, ἡ ὁποία τοῦ ἔχει χορηγηθῆ κατὰ τὸ ἅγιο Βάπτισμα.

Ἐπίσης, ὑπερασπιζόταν τὸ βásiμο τῶν μεθόδων ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ Ἑσυχαστὲς γιὰ νὰ προσηλώσουν τὸν νοῦ μέσα στὴν καρδιά, διότι, μετὰ ἀπὸ τὴν Ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ, ὀφείλουμε νὰ ἀναζητοῦμε τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐντὸς τοῦ σώματός μας, τὸ ὁποῖο ἔχει καθαγιασθῆ ἀπὸ τὰ ἄχραντα Μυστήρια καὶ ἐνοφθαλμισθῆ διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Χάρις αὐτὴ εἶναι ἡ ἴδια ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀνέβλυσε ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν θεία Μεταμόρφωσι στὸ Ὅρος Θαβῶρ καὶ ἐθάμβωσε τοὺς Μαθητάς· αὐτὴ ἡ Χάρις, ἀπαστράπτουσα τῶρα μέσα στὴν καθαρισμένη ἀπὸ τὰ πάθη καρδιά, μᾶς ἐνώνει πραγματικὰ μὲ τὸν Θεό, μᾶς φωτίζει, μᾶς θεώνει καὶ ἀποτελεῖ τὸν

ἄρραβῶνα τῆς δόξης, ἡ ὁποία θὰ λάμψη στὰ σώματα τῶν Ἁγίων μετὰ τὴν ἀνάστασι τῶν πάντων.

Μὲ τίς θεολογικὲς αὐτὲς ἀπόψεις του, ὁ ἱερὸς Γρηγόριος βεβαιώνει μὲν τὴν πραγματικότητα τῆς θεώσεως, δὲν ἀρνεῖται ὅμως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπολύτως ὑπερβατικὸς καὶ ἀπερινόητος κατὰ τὴν οὐσία Του.

Ἀκολουθῶν τοὺς προγενεστέρους Ἁγίους Πατέρες, ἀλλὰ μὲ σαφέστερο τρόπο, χωρὶς νὰ εἰσάγη κανένα μερισμὸ στὴν ἐνότητα τῆς θείας Φύσεως, διακρίνει στὸν Θεὸ τὴν ἀμέθεκτη Οὐσία καὶ τίς αἰώνιες, δημιουργικὲς καὶ προνοιακὲς Ἄκτιστες Ἐνέργειες, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὁ Κύριος καθιστᾷ τὰ κτιστὰ ὄντα ἱκανὰ νὰ μετέχουν στὸ θεῖο εἶναι Του, στὴν Ζωὴ Του καὶ στὸ Φῶς Του.

Γιὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο, λοιπόν, ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἡ ἀφηρημένη ἐννοια τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ εἶναι Ἀγάπη, Πρόσωπο ζῶν καὶ «πῦρ καταναλίσκον», ὅπως διδάσκει ἡ Γραφή, ὁ Ὅποῖος κάνει τὰ πάντα γιὰ νὰ μᾶς θεώση.

Οἱ λαμπρὲς καὶ ὄντως θεόπνευστες ἀπαντήσεις τοῦ Ἁγίου, ἀφοῦ ἀνεγνωρίσθησαν πρῶτα ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς Ἀθωνικῆς Πολιτείας στὸν *Ἁγιορειτικὸ Τόμο* (1340), ὁ ὁποῖος εἶχε συνταχθῆ ἀπὸ τὸν θεοφόρο Γρηγόριο, υἰοθετήθησαν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν Μοναχὸ Βαρλαάμ (καὶ μαζί του τὸν φιλοσοφικὸ Οὐμανισμὸ, ὁ ὁποῖος ἔμελλε σύντομα νὰ ἐμπνεύση τὴν εὐρωπαϊκὴ Ἀναγέννησι), σὲ δύο Συνόδους, συγκληθεῖσες στὴν Ἁγία Σοφία, κατὰ τὸ ἔτος 1341.

* * *

Ο ΒΑΡΛΑΑΜ, μετὰ τὴν καταδίκη του, κατέφυγε στὴν Ἰταλία, ἡ θεολογικὴ ὅμως διαμάχη δὲν εἶχε ὀριστικὰ κλείσει.

Ὁ θεῖος Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος προκειμένου νὰ συντάξῃ τίς πραγματεῖες του εἶχε ζήσει γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα ἐγκλειστος σὲ ἓναν οἶκο στὴν Θεσσαλονίκη, δὲν πρόφθασε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ Ἀσκητήριό του στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅταν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς γνωστούς του, ὁ Ἀκίνδυνος, υἰοθετώντας τὴν οὐσία τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Καλαβροῦ Βαρλαάμ, κατηγορήσῃ τὸν Γρηγόριο, ὅτι εἰσήγαγε δῆθεν νεωτερισμοὺς μὲ τὴν διάκρισι Οὐσίας καὶ Ἐνεργειῶν στὸν Θεό.

Διαιτητὴς κατ' ἀρχὴν μεταξὺ Βαρλαάμ καὶ Γρηγορίου, ὁ Ἀκίνδυ-

νος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς συντηρητικοὺς τυπολάτρες, οἱ ὁποῖοι ἀρκοῦνται νὰ ἐπαναλαμβάνουν ἀπλὲς διατυπώσεις γιὰ νὰ καταδικάσουν τοὺς Οὐμανιστές, χωρὶς ὅμως νὰ διεισδύσουν στὸ πνεῦμα τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Κατὰ τὴν κρίσιμη ἐκείνη χρονικὴ περίοδο, ξέσπασε ἓνας τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος ὀφείλετο στὴν ἀντιζηλία μεταξὺ τοῦ Μεγάλου Δούκα Ἀλεξίου Ἀποκαύκου καὶ τοῦ φιλοδόξου Καντακουζηνοῦ, φίλου τοῦ Παλαμᾶ (1341-1347).

Ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Καλέκας ἔλαβε τὸ μέρος τοῦ Ἀποκαύκου καὶ διὰ μέσου τοῦ Ἀκινδύνου ἐκίνησε δίκη κατὰ τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου, ἡ ἔκβασις τῆς ὁποίας ἦταν νὰ ἀφορισθῇ ὁ Ἅγιος καὶ νὰ καταδικασθῇ σὲ φυλάκισι.

Κατὰ τὰ τέσσερα ἔτη τοῦ ἐγκλεισμοῦ του, ὁ Γρηγόριος δὲν ἐχάλαρωσε τὴν δραστηριότητά του: διετήρησε ἐκτεταμένη ἀλληλογραφία καὶ συνέταξε σημαντικὴ πραγματεία ἐναντίον τοῦ Ἀκινδύνου.

Κατὰ τὸ 1346, καθὼς ὁ Καντακουζηνὸς ἄρχισε νὰ ὑπερισχύη, ἡ Ἄννα τῆς Σαβοΐας (Παλαιολογίνα) πού ἀσκοῦσε τὴν Ἀντιβασιλεία, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισι τοῦ Γρηγορίου καὶ τὴν κατάκρισι τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Καλέκα, τὴν παραμονὴ τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Καντακουζηνοῦ στὴν Βασιλεύουσα.

Ὁ Καντακουζηνὸς ὥρισε τὸν Μητροπολίτη Μονεμβασίας Ἰσίδωρο (Βουχέρα)⁴, Ἦσυχαστὴ καὶ ἀκόλουθο τοῦ θείου Γρηγορίου, ὡς Πατριάρχῃ (1347-1350) καὶ συνεκάλεσε νέα Σύνοδο (1347), προκειμένου νὰ δικαιώσῃ τοὺς Ἦσυχαστάς, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μὲν πατριάρχης Ἰωάννης Καλέκας καθρέθη, ὁ δὲ Ἀκίνδυνος κατεδικάσθη.

Ἡ διένεξις, ὡστόσο, δὲν ἔλαβε ὀριστικὸ τέλος, παρὰ κατὰ τὸ ἔτος 1351, μὲ τὴν σύγκλησι μιᾶς τρίτης Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ ὁποία ἔκρινε καὶ κατεδίκασε τὸν Οὐμανιστὴ Νικηφόρο Γρηγορᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει τὴν συνέχεια τοῦ ἀντι-ἡσυχαστικοῦ ἀγώνος, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ Ἀκινδύνου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε ἐν ἐξορίᾳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1348-50.

Στὸν *Συνοδικὸ Τόμο* τῆς λίαν σημαντικῆς αὐτῆς Συνόδου (1351), τὸ δόγμα τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου γιὰ τὶς Ἄκτιστες Ἐνέργειες καὶ τὴν Θεία Χάρι ἀνεγνωρίσθη ὡς Κανὼν Πίστεως γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ὁ Πατριάρχης Ἰσίδωρος προχώρησε στὴν χειροτονία μιᾶς σειρᾶς νέων Ἐπισκόπων καὶ ἐμπιστεύθηκε στὸν θεῖο Γρηγόριο τὸν θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 1347).

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ πόλις εὐρίσκετο στὰ χέρια τῶν *Ζηλωτῶν* πολιτικῶν, ἀντιπάλων τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὁ νέος Μητροπολίτης αὐτῆς Γρηγόριος δὲν κατῶρθωσε νὰ ἐγκατασταθῆ στὴν ἔδρα του καὶ κατέφυγε στὴν Λήμνο προσωρινῶς, ὅπου ἐπέδειξε ἡρωικὴ ἀφοσίωσι κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς ἐπιδημίας.

Τελικὰ ὁ Γρηγόριος κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Θεσσαλονίκη, ἀνευφημούμενος ὡς εἰκόνα τοῦ τροπαιοῦχου Χριστοῦ μὲ πασχάλιους ὕμνους.

* * *

ΚΑΤΑ τὶς πολυάριθμες ποιμαντικὲς του δραστηριότητες, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς πιστοὺς νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὰ ἀφθονα χαρίσματα ποὺ ἀπέκτησε στὴν Ἐρημία.

Ἄφησε νὰ λάμψῃ στὴν πόλι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὸ φῶς ποὺ φώτιζε τὴν καρδιά του καὶ ἐμοίρασε ἀφειδῶς τὶς θεόπνευστες διδασχές του.

Ἐπέμενε στὸν στενὸ δεσμό, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐνώνῃ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν μυστηριακὴ ζωὴ στὸν βίον κάθε Χριστιανοῦ, ταυτοχρόνως δέ, μὲ τὴν δύναμι τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμνε πλῆθος θαυμάτων καὶ ἐθεράπευε πολλούς.

Κατὰ τὴν διάρκεια ἐνὸς ταξιδίου του πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολι, συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐκρατήθη αἰχμάλωτος στὴν Μικρὰ Ἀσία ἐπὶ ἓνα ἔτος. Κατ' ἀπαίτησιν τῶν Ὀθωμανῶν κυριάρχων, ὁ Ἅγιος εἶχε ὁμολογιακὲς θεολογικὲς συζητήσεις μὲ μουσουλμάνους ἱεροδιδασκάλους καὶ μὲ τὸν γιὸν τοῦ Ἐμίρη Ὁρχάν (1354-1355).

Τελικὰ, ἀπελευθερώθηκε χάρις στὰ λύτρα, τὰ ὁποῖα ἤλθαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τὴν Σερβία, καὶ ἐπέστρεψε στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου συνέχισε τὸ θεοφιλὲς ἔργο τοῦ Ποιμενάρχου καὶ Θαυματουργοῦ.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1354, ὁ Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος εἰσήλθε στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ἀνάγκασε τὸν Καντακουζηνὸ νὰ παραιτηθῆ. Καθήρεσε τὸν Πατριάρχην Ἅγιο Φιλόθεο καὶ ἐστράφη ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου.

Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε καταδικασθῆ ἀπὸ τὴν Ἁγία Σύνοδο τοῦ 1351, ἐπανελάβε τὶς κατηγορίες του, ἰσχυριζόμενος ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποδίδεται στὸν Θεὸ παρὰ μία ἀπλή Οὐσία.

Ὁ Αὐτοκράτωρ διωργάνωσε δημόσια συζήτησι μεταξὺ τοῦ Νικηφό-

ρου Γρηγοῤῥᾱ καὶ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, παρουσίᾱ ἐνὸς Λεγάτου τοῦ Πάπα (1355), ἡ ὁποία κατέληξε στὴν ἐκ νέου ἐπιβεβαίωσι τῆς θεοπνεύστου Ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τοῦ 1351.

* * *

ΟΤΑΝ ἐπέστρεψε στὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Ἅγιος ἀνέλαβε ἐκ νέου τὰ ποιμαντικά του καθήκοντα.

Δοκιμαζόμενος ἀπὸ μία μακροχρόνια καὶ βαρεῖα ἀσθένεια τῶν σπλάγχων, τοῦ φανερώθηκε ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ τὸν προσεκάλεσε νὰ τὸν συναντήσῃ ἐν μέσῳ τοῦ χοροῦ τῶν Ἁγίων Ἱεραρχῶν, τὴν ἐπομένη τῆς ἑορτῆς του.

Πράγματι, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος, ὁ Φωστῆρ τοῦ Ἄθωνος καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, παρέδωσε τὴν ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ στὸν Θεὸ κατὰ τὴν 14ῃ Νοεμβρίου 1359.

Ὅταν ἐκοιμήθῃ, τὸ πρόσωπό του ἀκτινοβολοῦσε φῶς ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο ποὺ καταύγαζε τὸν Πρωτομάρτυρα Ἅγιο Στέφανο (Πράξ. 5' 15), τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ Θεὸς ἔδειξε μὲ τὸν ἀναμφισβήτητο αὐτὸν τρόπο, στὸ πρόσωπο τοῦ δούλου Του, τὴν ἀλήθεια τῆς διδασκαλίας του γιὰ τὴν πραγματικότητα τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, μέσῳ τοῦ Ἀκτίστου Φωτὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ θεῖος Γρηγόριος ἀνακηρύχθηκε πολὺ σύντομα Ἅγιος, κατὰ τὸ ἔτος 1368, γιὰ τὸ πλῆθος δὲ τῶν θαυμάτων του τιμᾶται ἕως σήμερα ὡς συμπολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Μεγαλομάρτυρα Δημήτριο.



(*) *Νέος Συναξαριστῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ὑπὸ Ἱερομονάχου Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου, τ. Γ', Νοέμβριος, σελ. 161-168, ἐκδόσεις «Ἰνδικτος», Ἀθῆναι 2004. Ἐπιμέλ. καὶ διασκ. ἡμέτ.

1. Ἐορτάζεται καὶ τὴν Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, μετὰ τὴν Ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ὡς συνέχεια τρόπον τινὰ Αὐτῆς.

Τὸν κατὰ πλάτος Βίον του συνέγραψε ὁ Ἅγιος Φιλόθεος Κωνσταντινουπόλεως, «*Λόγος Ἐγκωμισιατικὸς εἰς τὸν ἐν Ἁγίοις Πατέρα ἡμῶν Γρηγόριον Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης τὸν Παλαμᾶν*» (Ε.Π.Ε. τ. 70, Θεσσαλονίκη 1984).

Ἡ τιμὴ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου ἄρχισε ἀμέσως μετὰ τὴν κοίμησί του (14.11.1359), κατόπιν τῶν θαυμάτων τοῦ ἱεροῦ Λειψάνου του στὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Καστοριά. Παρὰλλήλως, ἀναπτύχθηκε ἡ τιμὴ του στὸ Ἅγιο Ὄρος. Τὸ 1363, ὁ Πατριάρχης Κάλλιστος ἀνέθεσε στοὺς Ἐπισκόπους τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης νὰ συντάξουν ἕκθεσι τῶν θαυμάτων του καὶ τῶν μαρτυριῶν τῆς ἀγιότητός του. Ἡ ἕκθεσις αὐτῆ, ἡ ὁποία ἐστάλη στὸν Πατριάρχη Φιλόθεο στὴν Κωνσταντινού-

πολι, επέτρεψε τὴν ἐπίσημη ἀναγνώρισι τῆς τιμῆς του καὶ δημοσιεύθηκε στὸν Τόμο τῆς Συνόδου τοῦ Μαρτίου-Ἀπριλίου 1368.

Στὴν Μεγίστη Λαύρα, ἡ μνήμη του μετατέθηκε τὴν 5η Νοεμβρίου, ἐπειδὴ συνέπιπτε μὲ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Φιλίππου, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἁγίου Συμεὼν Θεσσαλονίκης, στὴν Θεσσαλονίκη ἐωρταζόταν τὴν 13η Νοεμβρίου μαζὶ μὲ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Στὶς πρώτες τοιχογραφίες ποὺ τὸν εἰκονίζουν (Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου), πενήντα περίπου χρόνια μετὰ τὴν κοίμησί του, ὀνομάζεται «Νέος Χρυσόστομος».

2. Γεννημένος κατὰ τὸ 1250 στὴν Νίκαια, μετὰ ἀπὸ σύντομο γάμο, ἔγινε Μοναχὸς στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἀπέκτησε βαθειὰ πείρα τοῦ μυστικοῦ βίου. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας τὸ 1283, διηύθυνε τὴν ἥρωικὴ ἄμυνα τῆς πόλεως ἐναντίον τῶν Τούρκων τὸ 1310 καὶ ἐκπλήρωσε ἐπάξια τὰ ποιμαντικά του καθήκοντα στὶς δύσκολες συνθήκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῆς κοιμήσεώς του τὸ 1322. Πνευματικὸς πατέρας τῆς Εἰρήνης Χούμναινας Παλαιολογίνας καὶ σύμβουλος τῆς Μονῆς Φιλανθρώπου Σωτήρος, τὴν ὁποία εἶχε ἰδρῦσει αὐτὴ, εἶναι συγγραφεὺς σημαντικῶν πνευματικῶν πραγματειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὠρισμένες συμπεριελήφθησαν στὴν περίφημη Φιλοκαλία, καὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ὑπῆρξε ὁ βασικὸς πρόδρομος τοῦ Ἡσυχασμοῦ. Δυστυχῶς ὅμως δὲν συγκαταλέγεται ἀκόμη ἐπίσημως μεταξὺ τῶν Ἁγίων.

(βλ. Θεόκλητος Φιλαδελφείας ὁ Ὁμολογητῆς, 1250-1322. Βίος καὶ Ἔργα, ἐπιμ. Ἰωάννης Κ. Γρηγορόπουλος, ἔκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1996).

3. Ὁ Νικηφόρος Γρηγορᾶς τὸν ὀνομάζει *Γρηγόριος ὁ Δριμύς*. Πρόκειται ἴσως γιὰ τὸν Ὅσιο Γρηγόριο τὸν Σιναΐτη.
4. Καταγόμενος ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος (Βουχέρας) ἔζησε ἐπ' ὀλίγον στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀλλὰ χρειάσθηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν γενέτειρά του, ὅπου ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη ἐπιδόθηκε στὴν διάδοσι τῆς πρακτικῆς τῆς νοερᾶς προσευχῆς μεταξὺ τῶν λαϊκῶν. Ἐκάρη Μοναχὸς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο (1335), ἔγινε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιστότερους ὁπαδοὺς του καὶ τὸν συνῶδευσε στὴν Σύνοδο τοῦ 1341. Ἐξελέγη Μητροπολίτης Μονεμβασίας, καθαιρέθηκε ἐξ αἰτίας τῶν θέσεων του ὑπὲρ τῶν Ἡσυχαστῶν. Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἔπαυσε νὰ εἶναι σὲ δυσμένεια καὶ ἐξελέγη Πατριάρχης (1347), γεγονὸς τὸ ὁποῖο τοῦ επέτρεψε νὰ ἀναβιβάσῃ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο στὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ μετὰ ἀπὸ τρία μόλις ἔτη (1350), ἀφήνοντας πίσω του τὴν φήμη Ἁγίου. Ὁ Ἅγιος Φιλόθεος Κόκκινος συνέταξε τὸν *Βίον* του, ἡ μνήμη του ὅμως δὲν ἔχει ἀκόμη συμπεριληφθῆ στὸ ἑορτολόγιο.